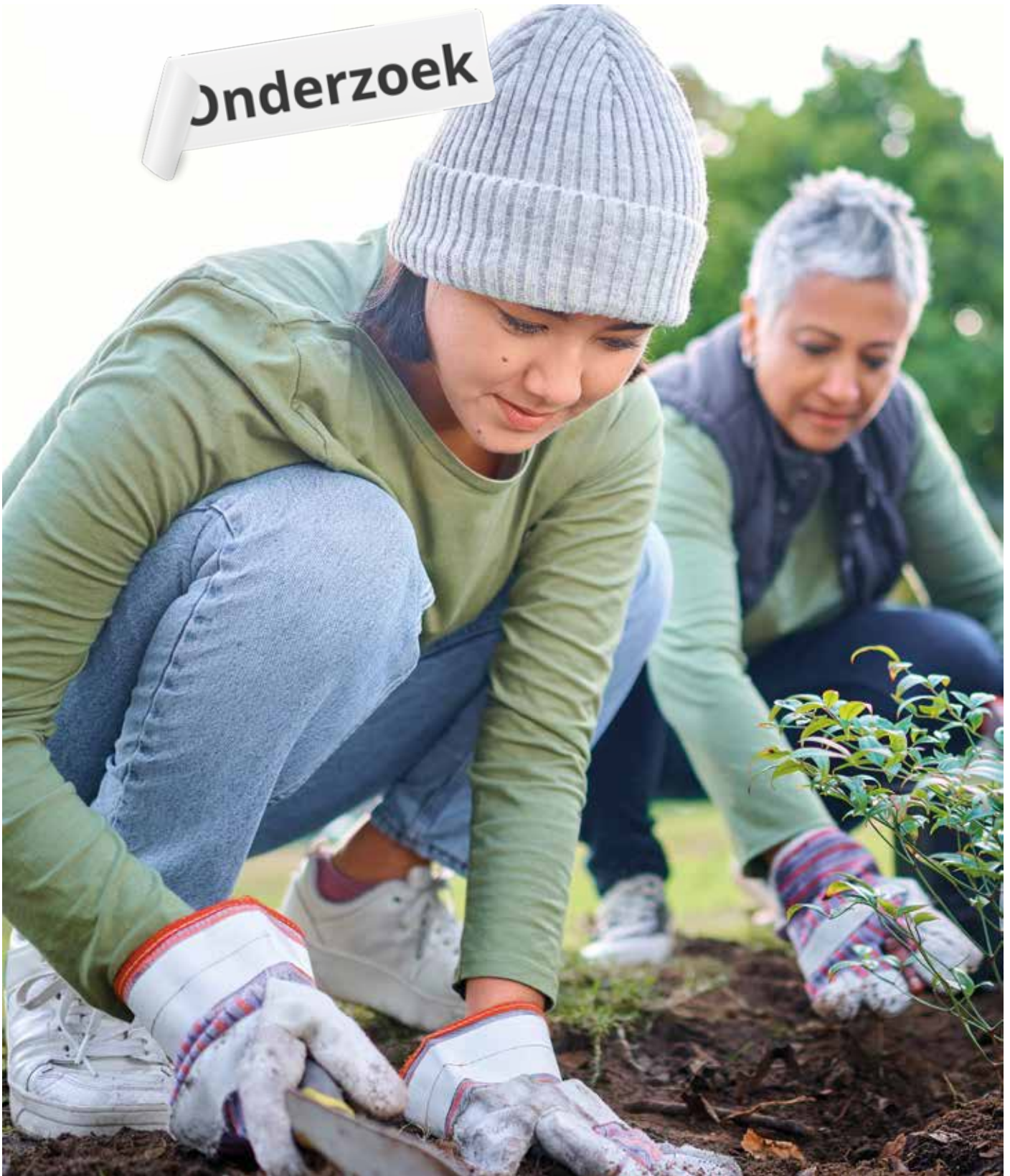


'Bij *groen* in de stad is één plus één zeven'

Onderzoek



Meer groen in de buitenruimte, het lijkt een inkoppertje in een tijd waarin we steeds regelmatig kampen met wateroverlast, droogte en hittestress. De invoering van groen kan echter breder en radicaler dan nu gebeurt, vindt Joop Spijker, senior onderzoeker beheer bos, natuur en stedelijk groen bij Wageningen Environmental Research. En met meer oog voor andere dan alleen de klimaatadaptieve kwaliteiten van groen, valt collega Sjerp de Vries, senior sociaal wetenschappelijk onderzoeker bij de WUR, hem bij. Een dubbelinterview.

Tekst:
Mark Bos

Begrijp hem niet verkeerd. Er is al veel ver-groend, er lopen mooie projecten en er is een boel veranderd sinds de jaren 90. Aan het woord is Joop Spijker, met meer dan 25 jaar ervaring met groenbeheer in de bagage. Hij ziet dat ook bij het beleid, bij wethouders, het besef is gegroeid dat groen een breder belang heeft dan alleen als aankleding van de stad. Die verschillende kwaliteiten van groen, daarvoor willen hij en zijn collega Sjerp de Vries niettemin meer aandacht. Ze onderscheiden daartoe drie pijlers waaraan groen een bijdrage kan leveren: de klimaatadaptieve stad, de biodiverse stad en de leefbare stad.

Ter illustratie noemt Spijker enkele voorbeelden van mooie initiatieven: de groene daken van bushokjes, de in ontwikkeling zijnde Merwedekanaalzone in Utrecht, innovatieve gebouwen als de Eindhovense Trudo Toren, de wadi's. "De voorbeelden zijn er, maar met de schaal van wat er nodig is, daar worstelen veel gemeenten nog mee."

Groen dient niet automatisch meerdere functies

De Vries beaamt dat het met het bewustzijn van de waarde van groen steeds beter is gesteld. "Maar in de praktische uitvoering heb ik het idee dat op dit moment groen voor het klimaat dominant is. En dat daarbij niet altijd diepgaand nagedacht, of extra geïnvesteerd, wordt om ervoor te zorgen dat groen ook een zo goed mogelijke bijdrage levert aan biodiversiteit en gezondheid in de stad." Hij haalt het voorbeeld van Spijker over de groendaken aan. "Als voor de klimaatadaptatie alle groene daken dezelfde soort sedumdaken zijn, dan is dat voor de biodiversiteit niet optimaal."

Spijker: "Ik zeg altijd gekscherend: Bij groen in de stad is 1 plus 1 is 7, maar dan moet je het wel goed doen. En dan moet je inderdaad aandacht hebben voor wat Sjerp zegt: dat groen niet automatisch meerdere functies dient."

Klimaatgroen: de klimaatadaptieve stad

Wat zijn dan die waarden van groen waarnaar de wetenschappers diverse onderzoeken hebben gedaan? We trappen af met het groen dat al het meest ingeburgerd is, het groen dat om klimaatadaptieve redenen wordt aangelegd,

als oplossing voor piekbuien en hittestress. Die kwetsbaarheid voor het klimaat is de laatste jaren steeds vaker naar voren gekomen. Spijker: "Er zijn een paar flinke overstromingsrampen geweest in Nederland, maar ook wel buiten ons land. In Kopenhagen is een miljard schade geweest van een piekbui en dat zijn dingen waar ook in Nederland aandacht aan besteed wordt."

Bij de wateropvang is het een kwestie van het groen zo inrichten dat het een deel van piekbuien kan opvangen. "Vorig jaar was een gek jaar, heel nat, maar ook met een hele grote droogte aan het eind van het voorjaar, het begin van de zomer. Als je met wadisystemen het water kunt laten infiltreren en in het lokale watersysteem houdt, dan heb je ook een voorraadjie voor een droge tijd."

De andere klimaatadaptieve factor is het tegengaan van hittestress. "Schaduw is dan erg belangrijk. Soms hebben mensen thuis geen prettige plek, dan is het fijn als ze een park in de buurt hebben met veel schaduw", zegt Spijker. "En 's nachts, met die deken van hitte, door alle stenen die warmte opnemen en die dat blijven uitstralen. Dan is er in de avond en de vroege nacht het grootste verschil met het onbebouwde gebied. In die tropische nachten, als de temperatuur niet onder de 20 graden zakt – en dat gebeurt in de steden steeds vaker – kun je die temperatuur alleen onder de twintig graden krijgen door heel grootschalig groen in te vullen en door goed te kijken naar stromingen van koele lucht."

Leefbaar: de gezonde stad

We komen op het terrein van De Vries, want de hitte raakt de leefbaarheid van de stad. De Vries heeft veel onderzoek gedaan naar de waarden van groen voor de fysieke en mentale gezondheid. "Die is breed, dat is aangetoond in onderzoeken: dan heb je het over het geboortegewicht van kinderen, de levensduur, prevalentie voor een breed scala van aandoeningen van hart- en vaatziekten tot ADHD."

Als voorbeeld gaat hij wat dieper in op die laatste aandoening: "Voor ADHD hebben we aangetoond dat wanneer de woonomgeving van kinderen groener is - gemeten binnen

een straal van 250 meter in verband met de beperkte actieradius van die kinderen - het gebruik van medicatie zoals Ritalin minder is. Maar dan vooral in armere buurten. In rijkere buurten ligt het sowieso lager, ongeacht hoe groen het is."

Relatie met 17 van de 21 aandoeningen

De Vries noemt ook de rol van tuingroen. "We hebben gekeken naar 21 veel voorkomende aandoeningen. En we vonden voor de meeste ervan een relatie: hoe meer tuingroen, hoe lager de kans dat je met die aandoening bij de huisarts ingeschreven staat. Opvallend genoeg is die gunstige relatie het grootst bij darminfecties en niet bij mentale gezondheid. Bij angststoornissen vonden we geen relatie, bij hartziekten weer vrij sterk. Maar overall was er bij de meeste van die aandoeningen sprake van een gunstig verband."

In analyses die ook het effect van groen in de wijdere omgeving meenamen, werd geen aanwijzing gevonden dat dergelijk groen het gebrek aan eigen tuingroen kon compenseren. "Dus eigen tuingroen lijkt invloedrijker dan ander nabij groen."

Een directe verklaring heeft De Vries niet. "Maar je kunt je voorstellen dat je in je eigen tuin eerder gaat wroeten dan in het openbaar groen. En er bestaat zoiets als de biodiversiteitshypothese: het gaat daarin om de relatie tussen contact met de natuur en je eigen interne biodiversiteit: je darmflora. De samenstelling van je microbiom – met name die van bacteriën in je darmen – is belangrijk voor het functioneren van je immuunsysteem. Als je immuunsysteem verzwakt is, dan vergroot dat je gevoeligheid voor aandoeningen. Het eerste wat dan piept of kraakt, kan verschillen per persoon."

Hoe staat het met zicht op groen? Is dat goed voor het welzijn en nodigt dat uit tot bewegen? "Er zijn meerdere studies, uitgevoerd in verschillende landen en ook tijdens de coronapandemie, die laten zien dat mensen die vanuit hun woning uitzicht hebben op groen een hoger mentaal welzijn hebben dan mensen die geen groen uitzicht hebben."



De biodiverse stad

"Vogels en vlinders in de tuin zijn goed voor het welbevinden", maakt Spijker een bruggetje van de leefbare naar de biodiverse stad. "Al denken ze daar bij het RIVM misschien anders over", lacht hij. "Die zijn heel erg bang voor biodiversiteit, want je hebt enge muggen en dat kunnen ook vectoren zijn voor het overdragen van ziektes." De Vries temperend: "Er kunnen ook negatieve effecten zijn, maar een veelheid aan studies laat zien dat het netto verband grosso modo gunstig is. Het is natuurlijk altijd wel verstandig om mogelijke negatieve effecten te voorkomen."

Die natuur in de stad is erg belangrijk, benadrukt Spijker. "Er is een uitstervingsgolf van planten en dieren aan de gang en de stad kan een rol spelen in het tegengaan daarvan. En er zijn veel mogelijkheden voor een basisniveau: door openbaar groen en tuinen zodanig inrichten dat insecten een plaats hebben en er bodemleven is. Als je dat op orde hebt, heb je het ook goed op orde. En belangrijk is dat je met groene scheggen een natuurlijke verbinding met de natuur buiten de stad hebt, zodat soorten zich thuis voelen."

Die connectiviteit zie je ook bij de aanleg van bruggen, geeft Spijker een voorbeeld. "Daar loopt ook een stuk natuurlijke oever onderdoor. En een ander voorbeeld: collega's hebben een onderzoek gedaan naar de wilde bij: die is heel belangrijk. Die heeft een vliegafstand van 50 tot 75 meter. Dus die gebiedjes van nectar halen en brengen, moet je goed verbinden. Als je ongeveer tien procent van de stad natuurlijk inricht, kun je een behoorlijke leefomgeving creëren voor die soorten, maar dat moet dus goed verbonden zijn."

Hij geeft andere voorbeelden, van bijvoorbeeld stedelijke soorten, zoals de gierwaluw. "Die heeft nestplaatsen nodig, bij huizen. Moderne huizen hebben meestal geen geschikte plekken, dus dan moet je speciale nestkastjes ophangen." En betrek daarom de mensen, roept hij op. "In de Utrechtse Oude Gracht heb je een webcam bij een sluis. Daar kunnen de mensen zien of er vissen wachten voor de sluis. Ze kunnen dan de sluiswachter via een knop inseinen. Zo beseffen de inwoners ook dat er leven in de gracht zit."

Kennis verspreiden

Bewustwording, we begonnen ermee en

sluiten ermee af. "We ontwikkelen kennis en helpen deze te verspreiden", zegt De Vries. Spijker vult aan. "Om die kennis van nature based solutions erin te krijgen: dat er een mindset en besef is dat je de natuur kunt gebruiken om het leven prettiger te krijgen."

Gemeenten hebben een sleutel in handen, maar die kunnen nog opschalen, haalde Spijker al aan. "Maar financiële onzekerheid over 2025-2026 bij gemeenten is ook een factor. En soms gebeurt het dat in het proces tussen plan, ontwerp en oplevering in de overgangsfases groen verloren gaat. Prachtige projecten kunnen dan bitter tegenvallen."

Een groennorm kan helpen, meent De Vries: "Je kunt twijfels hebben over hoe zo'n groennorm eruit moet zien en of die overall hetzelfde moet zijn, maar een norm helpt om aan tafel een stevigere onderhandelingspositie te hebben." Hij ziet voor de gezondheidswaarde die groen kan toevoegen nog andere verbeterpunten. "Binnen gemeenten zijn er verschillende domeinen, het fysieke en het sociaal domein: het waterprobleem zit nog aan de fysieke kant, maar de mentale gezondheid zit in het sociale domein en daar wordt



een groendienst normaal gesproken niet op afgerekend.”

Spijker haakt in: “Dat zijn andere andere werelden, hè? Dat noem ik de groene en de witte jassen. Als je met mensen in de gezondheidszorg praat over preventie, dan raadt de huisarts mensen aan om meer te bewegen. Maar bij preventie wordt de relatie met het creëren van een gezonde groene leefomgeving zelden gelegd.”

“Ik denk dat, afgezien van dat er meer geld beschikbaar zou moeten komen voor preventie in het algemeen, het zou helpen dat als we de welzijns- en de gezondheidswinst die met groen bereikt kan worden, beter zouden kunnen uitdrukken in economische termen. Dat werkt doorgaans heel goed binnen het beleid, als je hard kunt maken van: jongens, iedere euro die je investeert levert je zoveel euro gezondheidswinst op. Dan denk ik dat het nog weer meer aandacht krijgt en dat het helpt om daar ook echt meer mee te gaan doen”, krijgt De Vries het laatste woord.

Meer weten? Bekijk de factsheets op groenestad.nl

